

ETNIČKE PREDRASUDE I STEREOTIPI

Treći termin vežbi - 7. tematska oblast

01.04.2020.

Pojam predrasude

Prejudicium

- Klasično značenje: prethodan sud; rešenje ili odluka doneseni unapred; unapred doneseno mišljenje ili presuda
- U engleskom jeziku: suđenje koji se donosi pre istraživanja činjenica – preuranjeno suđenje
- Sadašnje značenje: dopadanje ili nedopadanje koje se povezuje sa *apriornim i nezasnovanim sudovima*

Definicije koje naglašavaju nezasnovanost sudova i izražavanje neprijateljstva

- "Negativno mišljenje o drugima bez dovoljno osnovanosti"

Izražava dva suštinska svojstva svih definicija predrasudnosti:

- **nezasnovanost sudova i**
- **(negativan) emocionalni ton**

Definicije koje naglašavaju samo **nezasnovanost** suđenja

- **Mogu biti pozitivne i negativne**
- "Osećanje, pozitivno ili negativno, prema nekoj osobi, stvari ili događaju, koje prethodi (ili nije zasnovano na) stvarnom iskustvu"

Definicije koje naglašavaju neopravdane generalizacije

- Procenjujemo da li su neki objekti dobri ili nisu na osnovu svrstavanja u *klase* – tj. obično grube i neprecizne kategorije i klasifikacione sheme
- Nije svaka preterana generalizacija predrasuda (pogrešni pojmovi zasnovani na pogrešnim informacijama): “Svi Beograđani su beli”

Definicije koje naglašavaju nediferenciranje ljudi i kategorijalno suđenje

- “Negativan ili neprijateljski stav prema osobi koja pripada nekoj grupi, samo zato što pripada toj grupi, te se stoga veruje da ima sve osobine koje se grupi pripisuju”

Rezime

- Etničke predrasude su socijalno rašireni i grupnim konsenzusom usvojeni (negativni) stavovi prema pripadnicima “tuđinske” grupe zasnovani na pogrešnim i nefleksibilnim generalizacijama.
- Mogu postojati latentno ili se otvoreno ispoljavati u situaciji etničkih sukoba.
- Mogu biti usmerene na grupu u celini ili na pojedinca samo zato što je on pripadnik te grupe.
- Posledica predrasuda je loše postupanje ili diskriminacija objekta predrasuda koje nije zasluženno.

Dve suštinske komponente predrasuda

- a. pozitivan ili negativan **stav**
- b. povezan sa pregeneralizovanim (i stoga pogrešnim) **uverenjima**

Primeri negativnih predrasuda

- Ne mogu da smislim Jevreje (stav)
- Osim par izuzetaka, svi Jevreji su škrti (uverenje – obrazloženje)
- Ne bih nikada živeo u zgradi u kojoj žive Crnci (stav)
- Svi Crnci se osećaju (uverenje – obrazloženje)
- Ne želim Rome u blizini (stav)
- Romi su kradljivci i prljavi (uverenje – obrazloženje)

Kod predrasuda uverenja imaju tendenciju da se prilagođavaju negativnim stavovima koje je teško promeniti

- Mr X: Nevolja sa Jevrejima je u tome što oni brinu samo o sebi samima.
- Mr. Y: Ali podaci humanitarnih organizacija pokazuju da Jevreji daju srazmerno više u dobrotvorne svrhe, nego ne-Jevreji.
- Mr. X: To upravo pokazuje kako oni pokušavaju da se nametnu i mešaju u stvari Hrišćana. Oni i ne misle ni o čemu drugom nego o novcu; zato i ima tako mnogo jevrejskih bankara.
- Mr. Y: Ali nedavna istraživanja su pokazala da je procenat Jevreja u bankarskom poslu zanemarljiv u odnosu na ne-Jevreje. Više ih je u umetničkim delatnostima.
- Mr. X: O tome ti i govorim. Oni ne idu za poštenim poslovima; bave se samo filmskim biznisom i zabavom u noćnim klubovima.

Uslovi javljanja i širenja predrasuda

1. Društveno-ekonomski i kulturni činioci

- ekonomski faktori (eksploatacija, ekonomska kompeticija, prirodne nesreće)
- institucionalizovanje predrasuda prema određenoj grupi
- razvoj lojalnosti prema svojoj grupi

2. Psihološki faktori u vezi sa ličnosti

- autoritarna ličnost
- isključiva nacionalna vezanost
- sklonost generalizacijama
- sklonost ka agresivnom delovanju u slučajevima sprečavanja zadovoljenja vitalnih potreba

Teorije o poreklu predrasuda

- Predrasude nisu urođene, one su naučene u procesu socijalizacije.
- Imaju važne individualne i socijalne funkcije

Dvostruka funkcionalnost predrasuda

- Individualne funkcije:

ispunjavaju specifične iracionalne psihološke funkcije – na pr. ego-odbrambena funkcija kod autoritarnih ličnosti ili su povezane sa karakteristikama pojedinca (nesigurnost, agresivnost, frustracija)

- Socijalne (grupne) funkcije:

služe ostvarivanju kolektivnih ciljeva, tj. održanju ili osporavanju postojećeg društvenog poretka – date raspodele moći i dobara, nejednakog statusa i dominacije u društvu (proizvod konformiranja preovlađujućem mišljenju u grupi – stiču se socijalnim učenjem)

Socijalne predrasude

- Predrasude odslikavaju međuetnički konflikt, različitost i odbranu neuskladivih ciljeva
- Služe za ostvarivanje kolektivnih ciljeva grupe
- Da bi se razumele i predvidele, mora se analizirati socijalni kontekst

Osnovni pristupi proučavanju porekla prerasuda (Olport)

- Društveno istorijski
- Sociokulturni
- Situacijski
- Psihodinamički
- Fenomenološki

Olportov pristup predrasudama

Prikaz Olportovog pristupa predrasudama

Istorijski	Socio-kulturni	Situacijski	Psihodinamički	
Ratovi Ekonomski odnosi	Običaji v j	x n	n a u	p o

Socijalni stereotipi

racionalizacija predrasuda

Definicija stereotipa

- **Poreklo pojma:** novinar **Walter Lipman** – "Javno mnenje", 1922.
- "Skup uverenja o ličnim karakteristikama (atributima) neke grupe ljudi"

U literaturi postoji rasprava o tome...

- Da li se pod stereotipima uvek podrazumeva nešto loše?

Oni koji tvrde da stereotipi nemaju nužno negativno značenje smatraju da su to...

- generalizacije (tendencija da se pripisuju generalizovane i pojednostavljene karakteristike u formi "etiketa")
- kojima se pripisuju iste karakteristike svim pripadnicima neke socijalne kategorije
- zasnovane na netačnom opažanju i pogrešnom učenju i zaključivanju

Kasnije je uveden pojam "trunka istine": stereotipi su, bar delom, zasnovani na "malim" ali realnim razlikama između grupa

Oni koji tvrde da stereotipi imaju negativno značenje smatraju da su to...

- preuveličana uverenja o osobinama neke kategorije ljudi
- fiksirana impresija, činjenično netačna ("prvo definišemo pa tek onda opažamo")
- rigidne predstave, proizvod sklonosti mišljenju u rigidnim kategorijama.

Primeri:

- Nemačka pedantnost
- Latinski temperament
- Američki optimizam
- Škotska škrtost
- Indijski stoicizam
- Praviti se Englez (hladnoća)
- Raditi kao Crnac
- Lenj kao Crnogorac

Funkcije socijalnih stereotipa

Stereotipi nastaju zato što imaju određene funkcije za
pojedince i za društvo

Osnovne funkcije stereotipa

Funkcije na individualnom nivou

- Kognitivna funkcija
- Funkcija očuvanja vrednosti

Socijalne funkcije stereotipa:

- Uloga grupne diferencijacije
- Uloga »ideologizacije« i opravdavanja kolektivnih akcija

Kognitivna funkcija (funkcija socijalne uzročnosti)

- Služe razumevanju složenih, često stresnih, socijalnih događaja

Primer:

- potreba da se objasni pojava kuge u 17 veku – Škoti su optuženi da su zatrovali zidine Njukastla; lov na veštice; itd.

Funkcija očuvanja pojedinačevog ili grupnog sistema vrednosti

- “Svi Crnogorci su visoki”

Ako ne postoje predrasude (negativno vrednovanje) Crnogoraca u društvu, susret sa dovoljnim brojem niskih Crnogoraca može promeniti stereotip

- “Svi Crnci su lenji”

Ako postoje predrasude – negativno vrednovanje ove kategorije ljudi u društvu - za ubeđene rasiste “vredan” Crnac narušava usvojeni sistem grupnih vrednosti

Razlike između opažanja vrednosno neutralnih fizičkih objekata i vrednosno obojenih socijalnih objekata

Funkcija diferencijacije i uspostavljanja pozitivne slike o sebi

- Stereotipi drže “druge” grupe (nepripadnike) na distanci i podržavaju pozitivnu diferencijaciju u odnosu na njih
- “Oni su prljavi (a mi čisti)”
- “Mi smo to što jesmo, jer oni nisu to što smo mi”

U osnovi težnja da se održi društveni status quo i data socijalna struktura (dominacija)

Funkcija opravdavanja diskriminacije i proganjanja

Opravdavanje akcija, preduzetih ili planiranih, protiv drugih, “tuđih”, grupa

Primeri:

- ideja o »misiji Evropljana«, »teretu belog Čoveka« (u 19. veku) usmerena na opravdavanje porobljavanja neevropskih naroda
- Stereotip o »velikosrpskoj opasnosti« ili o Srbima kao narodu »sklonom nasilju i etničkoj mržnji« - opravdavanje separatizma, uvođenja protektorata na Kosmetu; bombardovanja

Istraživanja stereotipa

- Kac i Brejli, 1932
- Lista različitih osobina (84)
- Bira se 5 koje, po njihovom mišljenju poseduju pripadnici neke etničke grupe

Autostereotipi i heterostereotipi

- Srbi: gostoljubivi, vredni, veseli
- Hrvati: mrze druge, prirodna sklonost ustaškoj ideologiji...
- Albanci: primitivni...
- Romi: prljavi, krađu, muzikalni, veseli

“Whose is this song?”

- <https://www.youtube.com/watch?v=JO3SQ9886Bo> – short preview
- Tekst o dokumentarcu: Eleni Elefterias Kostakidis - The Film WHOSE IS THIS SONG? Nationalism and Identity through the lens of Adela Peeva